

קדימת תפילין

של יד לשל

ראש

עקב

ואחחנן

בא

קדימת של יד לשל ראש / קריאת התורה של חנוכה / אם הקדים של ראש לשל
יד / קבלת עול / שירתו קודמת לחכמתו

לע"נ זאב אר"י ע"ה בן יבלחט"א שניאור זלמן גליק

אדמו"ר הזקן כותב בשו"ע: "בתחילה יניח תפילין של יד ואח"כ תפילין של ראש." והסיבה: "שקדימת של יד לשל ראש הוא מן התורה שהרי בתחילה נאמר¹ וקשרתם לאות על ירך ואח"כ והיו לטוטפות וגו"². המקור לזה מובא במנחות: "תנא כשהוא מניח, מניח של יד ואח"כ של ראש דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר (ואח"כ) והיו לטוטפות בין עיניך"³.

במכילתא מובא אותה דין ממקור אחרת: על הפסוק "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך"⁴ כתוב במכילתא, "כל זמן שתפילין של יד ביד תן את של ראש בראש. מכאן אמרו כשהוא נותן, נותן של יד ואח"כ נותן את של ראש."

וצ"ל מדוע הגמרא מביאה פסוק מפרשת ואתחנן, מספר דברים, שהוא ג' ספרים אחרי הפסוק בפרשת בא, שהוא בספר שמות?

(הי' לנו לתרץ שלפי הגמרא הקדימה הוא רק בנוגע למניח, שאין בזה יתרון בהתפילין עצמם, רק שצווי התורה להאדם הוא שכשיניח תפילין, יהי' בסדר מסויים, וכמ"ש, "כשהוא מניח, מניח של יד ואח"כ של ראש". ולפי המכילתא, זהו דין בתפילין, שהם צריכים להיות מונחים באופן מסויים, וכמ"ש "כל זמן שתפילין של יד ביד תן את של ראש בראש". היינו, שלפי הגמ' הוא מצוה על הגברא ולפי המכילתא הוא מצוה מצד החפצא.

ולכן בגמרא מובא הפסוק מואתחנן, שבה כתוב "וקשרתם וכו'" שמדובר על המניח, ובמכילתא מובא הפסוק מבא, שבה כתוב "והי' וכו'" המדובר על התפילין.

אבל א"א לבאר כך, כי בספרי⁵ מובא הדין באותו סגנון של המכילתא, אבל עם הפסוק של הגמ'.

1	ואתחנן ו, ח
2	אורח חיים סימן כה סעיף יב
3	לו, א
4	שמות יג, ט
5	פרשת ואתחנן

ב ויובן כ"ז בהקדים ביאור הענין דהקדמת תפילין של יד לתפילין של ראש בכלל, שיש לבאר בשתי אופנים: א. שהוא דין בתפילין של ראש, שהוא בשלימות רק כשהוא לבוש גם בתפילין של יד. או ב. שהוא חלק מהמצוה, כלומר, שכך הוא סדר המצוה, שמניחים התפילין של יד לפני השל ראש.

ג הנפק"מ ביניהם:

(בהקדים: ישנה מחלוקת הפוסקים בהלכות חנוכה: הסדר בר"ח של חנוכה הוא שקודם קוראים קריאת ר"ח בספר תורה א' ואח"כ בספר תורה שני קוראים של חנוכה. אם התחיל בטעות בשל חנוכה, לפי הרמ"א - והמג"א - צריכים להתחיל שוב מקריאת ר"ח, ואח"כ פעם ב' קריאת חנוכה. והט"ז חולק ע"ז וסובר שבמקרה כזה מסיים של חנוכה, ואח"כ קורא של ר"ח. וכמו כן כאן):

השאלה היא בנוגע למי שהניח התפילין של ראש קודם. אם נאמר שהקדמת הש"י הוא מצד שלימות התפילין של ראש, הנה אם יניח התפילין של יד נמצא שהתפילין של ראש הם בשלימות. אבל אם נאמר שהקדימה היא חלק מהמצוה, הנה אם יניח התפילין של יד, נמצא שלא קיים המצוה כהוגן!

ד וי"ל שזהו החילוק בין הגמ' והמכילתא: לפי הגמ', הקדימה היא רק חלק בשלימות התפילין של ראש.

ומדויק גם מלשון הנמו"י על אתר, ש"צריך שילבישם אחרונים" שהעינן הוא שהתפילין של ראש יהיו אחרי התפילין של יד.

משא"כ לפי המכילתא הוא חלק מסדר המצוה.

ועפ"ז יש לבאר הכתובים המובאים כמקור: במכילתא מובא הפסוק מפרשת בא, ששים מבואר מצות תפילין, כי זה חלק מהמצוה. ולכן התורה מבארת תיכף איך לקיים המצוה במקום הראשון שהוזכר המצוה.

אבל לפי שיטת הגמ' שהוא דבר נוסף בשלימות דתפילין של ראש, מובא אחרי עיקר ענין המצוה, בפרשת ואתחנן.

ה מובא⁶ שתפילין של יד הם כנגד הלב ותפילין של ראש הם כנגד המוח, שלכן מניחים תפילין על הראש "לשעבד הנשמה שהיא במוח" ועל הזרוע "[לשעבד] תאוות ומחשבות ליבנו לעבודתו יתברך".

החילוק ביניהם הוא, שעבודת הלב הוא קבלת ויראת ה'. עבודת המוח הוא ענין של הבנה והשגה, עבודת לימוד התורה. וזה מלמדנו התורה שקודם צריכים לעבוד בקב"ע, ורק על ידי הכנה זו יכולים לעבוד במוחין.

ועוד יותר, ע"פ המובא בגמ' שהקדמת תפילין של יד מוסיף בשלימות תפילין של ראש, שדוקא "מי שיראתו קודם לחכמתו, חכמתו מתקיימת."

על פי לקוטי שיחות חלק י"ט פרשת ואתחנן שיחה ב'.

קיצור לחזרה

1. ב' דעות במקור הדין בתחילה מניח של יד ואח"כ של ראש. ש"ס - וקשרתם לאות על ידך. מכילתא - והיה לך לאות על ידך.
2. קושיא על הש"ס.
3. [אופן א' לפרש, גברא וחפצא. ופירוכו מספרי] ב' אופנים בביאור דין זה: שלימות והידור בתפילין של ראש או חלק מהמצוה.
4. נפקא מינה בהנ"ל - הניח של ראש לפני של יד [בהקדם מחלוקת בהלכות חנוכה].
5. להש"ס - הקדימה היא שלימות יתירה ולהמכילתא - הוי חלק מפעולת המצוה.
6. הוראה בעבודת ה', עבודה בקב"ע לפני הבנה והשגה.